

PRODUCTIE 28

...wijze gekend. Wij moeten als eerste instellen hoe het de bank kan raken en vooral inzien hoe we de bank daar tegen kunnen beschermen. De hamvraag is altijd: hoe voorkomen we dat we onderdeel van het probleem worden?"

"Eind 2019 begon ik bij Rabo, toen heb ik drie maanden op kantoor gewerkt. Nooit is het in me opgekomen dat ik een jaar later met dit dilemma bij Bureau Ethiek zou binnenvallen. Op diezelfde manier valt nu niet te voorspellen waar we volgend jaar mee te maken krijgen. Het enige wat we kunnen doen is meebewegen met de actualiteit en continu 'aan' staan. En al heeft niemand een glazen bol, we zien wel trends waarop we anticiperen. Rapporten lezen, de wetenschap volgen en onze eigen kennisbronnen aanboren, dat zijn allemaal handige hulpmiddelen, dat wiel hoeven we gelukkig niet meer uit te vinden. Tenzij het om de bank draait, dan zijn wij aan zet."

- Heb je een vraag over het beleid van CTF? Of raakt dit dilemma ook jouw werkzaamheden? Neem dan contact op met ctf@rabobank.nl

I

De werkwijze van Bureau Ethiek

Tijdens het formuleren van een standpunt voor dit vraagstuk, heeft Keuris veel contact met Stefan Louwers, Adviseur Ethiek. Ook hij bijt zich maar al te graag vast in het onderwerp. Louwers: "Ethiek houdt zich bezig met kwesties in het grijze gebied, waar wet- en regelgeving nog geen duidelijke handvatten bieden. Dat is duidelijk het geval bij dit vrij nieuwe fenomeen. Als collega's tegen dergelijke zaken aanlopen en niet weten hoe ze ermee om moeten gaan, in overeenstemming met onze missie en het [Rabobank Kompas](#), dan kan Bureau Ethiek adviseren. En daarbij beantwoorden we vragen als: heeft de Commissie Ethiek er ooit al iets over gevonden? Zo ja, is dat standpunt nog voldoende actueel?"

"Bij nieuw extremisme ging het om een echt nieuw verschijnsel zonder kaders. Daarmee was het bij uitstek geschikt voor bespreking in de Commissie Ethiek. Samen bereiden

willen we juist een depolariserende rol spelen?"

"Een ding is zeker", zegt Keuris, "we gaan geen gedachtepolitie spelen. Wij bepalen niet wat mensen moeten denken. Klanten zijn immers ook niet verplicht om de Rabo-waarden en onze missie te onderschrijven. Maar er is wel een grens. Bijvoorbeeld waar activisme overgaat in extremisme en wanneer anderen door jouw acties worden benadeeld. Een deel van de extremisten kan al strafrechtelijk worden vervolgd, dat is meestal de kleinste groep die bestaat uit diehard radicalen. Maar er is een grotere club die het gedachtegoed verspreidt en daarmee alsnog radicale acties mogelijk maakt. Die groep houdt zich aan de wet, maar is dus wel schadelijk bezig. Legal but harmful wordt dat genoemd. Wat doen we daarmee? Omdat we met die vraag dreigden vast te lopen, besloten we voor advies aan te kloppen bij Bureau Ethiek."

Balanceeract

Inmiddels heeft Keuris nauw contact met Bureau Ethiek. Samen zoeken ze naar de beste manier om op deze nieuwe ontwikkelingen en de daarbij horende gevaren in te spelen. Met als doel: het formuleren van een helder standpunt dat elke medewerker die met (nieuwe vormen van) extremisme te maken krijgt kan inzetten. Om te voorkomen dat er telefonisch of in de bankhal nodeloze discussies plaatsvinden, bijvoorbeeld over het wel of niet verstrekken van een bankrekening aan iemand die deze rekening wil gebruiken voor het verspreiden van extreme gedachten of acties. Maar er zijn ook argumenten te bedenken tegen het bepalen van een expliciete zienswijze. Want het betekent dat Rabobank zich bemoeit met de vrijheid van meningsuiting van klanten – en het innemen van een standpunt kan het wereldbeeld van complotdenkers bevestigen: zie je wel, de financiële wereld werkt samen met de Deep State! Tel daarbij op dat wat 'extremistisch' is deels subjectief is, en het mag duidelijk zijn dat we hier met ingewikkelde materie te maken hebben waarbij zowel CTF als Bureau Ethiek onmogelijk over één nacht ijs kunnen gaan.

Keuris noemt het daarom ook een 'balanceeract'. "De vrijheid van meningsuiting is een groot goed, maar er speelt een ondermijnende factor mee. Wat ons tijdens de besprekingen alvast helpt is de 'piramide van radicalisering', waarin we vier groepen onderscheiden. Op volgorde van meest naar minst

Hoe wapent Rabo zich tegen gevaarlijke complottheorieën en extremisme?

Broerse, D (Diederick)
Redacteur Content Hub

Van anti-vaxxers en Viruswaarheid tot QAnon-aanhangers die geloven dat er een morbide alternatieve werkelijkheid (Deep State) bestaat: sinds corona om zich heen grijpt is het fenomeen complotdenken zichtbaarder dan ooit. Wat doe je als bank wanneer een klant dergelijke extreme denkbeelden aanhangt? En wanneer moet je 'ingrijpen'? Over dit dilemma van het zogenoemde 'nieuwe extremisme' buigt de afdeling CTF (Counter Terrorism Finance) zich.

Het CTF-team is begin 2019 ontstaan en in april 2020 opgegaan in GI&R (Global Intelligence & Response), wat weer deel uitmaakt van het KYC Expertisecentrum van Retail NL. Stijn Keuris werkt als adviseur bij CTF. "Binnen Wwft, de 'Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme', staan mijn collega's en ik opgesteld voor het ft-gedeelte, de financiering van terrorisme dus", vertelt hij. "Dat betekent aan de ene kant dat we 'gewoon' dossiers moeten afhandelen, net zoals elk team binnen CDD (Customer Due Diligence). Maar aan de andere kant moeten we de maatschappij scherp monitoren, continu. Want er zijn altijd nieuwe ontwikkelingen die de bank kunnen raken. En daar proberen we alert op te zijn."

Gedachtepolitie

Een van die nieuwe ontwikkelingen is het (extreme) geloof in complottheorieën – én het handelen naar die overtuiging. Keuris: "Sinds de pandemie hebben nieuwe vormen van extremisme, waaronder het complotdenken, een vlucht genomen. Daar krijgen we als bank ook mee te maken, terwijl we ons dat anderhalf jaar geleden amper hadden kunnen voorstellen. In het dreigingsbeeld van de overheidsinstantie Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) komt dit verschijnsel ook aan bod. Aan ons dus de schone taak om de nieuwe risico's die deze 'dreiging' met zich meebrengt voor de bank te wegen. En daarvoor houden we nauwlettend in de gaten wat er gebeurt. Je hebt de excessen, zoals (pogingen tot) aanslagen met vuurwerkbommen op teststraten, maar we houden ook rekening met subtielere vormen van extremisme. Zoals mensen en organisaties die anderen proberen het hoofd op hol te brengen met extremistisch gedachtegoed. Dan rijst de vraag: wat is onze plek in dat verhaal? Houden we ons afzijdig, of willen we juist een depolariserende rol spelen?"

Keuris noemt het daarom ook een 'balanceeract'. "De vrijheid van meningsuiting is een groot goed, maar er speelt een ondermijnende factor mee. Wat ons tijdens de besprekingen alvast helpt is de 'piramide van radicalisering', waarin we vier groepen onderscheiden. Op volgorde van meest naar minst extreem, zijn dat de radicalen, de activisten, de supporters en de sympathisanten. We richten ons dan vooral op de activisten, want de radicalen kunnen al via de Wwft worden aangepakt en de andere twee groepen scharen we onder het domein van vrijheid van meningsuiting. Uiteindelijk proberen we dan een conceptstandpunt te vormen dat ongeveer zo klinkt: 'Rabobank faciliteert geen initiatieven die actief complottheorieën en andere bewezen desinformatie verspreidt'. Ook de Commissie Ethiek ziet een dergelijk standpunt als een goed startpunt."

Maar zodra er een oordeel is geveld, betekent dat overigens niet het eindstation. "We zullen daarna aan de hand van nieuwe inzichten blijven schaven", zegt Keuris. "En dat maakt het ook interessant. Je loopt ergens tegenaan, gaat erover in gesprek en probeert daarbij zorgvuldig alle ethische overwegingen in ogenschouw te nemen. Vervolgens bepaal je de koers en is het zaak om de boel concreet te maken, totdat er een steeds duidelijkere ethische richtlijn ontstaat."

Pionieren

De verwachting is dan ook dat het uitgangspunt van de bank nooit helemaal zwart-wit wordt. Want ook moraliteit is subjectief. Keuris: "Iedereen heeft andere morele waarden. Wat de een te ver vindt gaan, vindt de ander wel meevallen. Juist daarom is het zo fijn om met Bureau Ethiek over dit item te sparren. Vooral als we bij CTF aanvoelen dat iets niet klopt, dan is het prettig om rugdekking vanuit de bredere organisatie te hebben."

Behalve het proactief monitoren van de maatschappij, is het volgens Keuris verder vooral veel pionieren. "CTF bevindt zich in een veranderend werkveld waarin van alles gebeurt. Bij mogelijke nieuwe dreigingen waar we ons tegen moeten wapenen, staan we steeds vooraan. Niemand heeft eerder met dat bijltje gehakt. Wij moeten als eerste inschatten hoe iets de bank kan raken en vooral natuurlijk hoe we de bank daartegen kunnen beschermen. De hamvraag is altijd: hoe voorkomen we dat we onderdeel van het probleem worden?"